

цивілізовану європейську країною, коли у неї буде створено дієвий правовий механізм по боротьбі зі злочинністю взагалі і, зокрема, злочинністю неповнолітніх. Чільне місце у цій системі повинна займати попереджувальна діяльність, одним з головних напрямів якої має стати вдосконалення правового виховання.

Проблема поліпшення умов правового виховання, хоча й неодноразово піднімалася науковцями, ще й досі не знайшли свого повного і всебічного роз'яснення як на сторінках педагогічної і правової літератури, так і в практичному плані. Натомість недоліки правового виховання та їх наслідки висвітлюються набагато детальніше, ніж методика недопущення виникнення таких дефектів або ж їх усунення, послаблення чи нейтралізації.

Правова система України, як факт правової реальності, тривалий час перебуває у стані оновлення, розвитку, що значною мірою характеризує особливості стану правопорядку, законності, правової культури, правового виховання та рівня розвиненості системи у цілому. Виявлення характерних особливостей щодо окремих елементів системи здійснюється сучасними дослідниками крізь призму саме цього фактора, який вказує на постійний рух, нестабільність в організації правового життя. Характеризуючи явище правовиховного процесу, цей фактор необхідно врахувати. Проте, крім зазначеного фактора, є значна кількість інших факторів-причин, які накладають відбиток на сферу здійснення виховної функції права і правового виховання та виступають як тенденції або закономірності функціонування правової системи України.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Общая теория права. Курс в 2-х томах, т. 1. – М., 1981. – 350 с.
2. Горшенев В. И. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. – М., Юрид. л-ра, 2008 – 255 с.

Малента В. С.,

старший викладач кафедри кримінально-виправного права ІКВС НАВС, кандидат юридичних наук;

Кривицький Ю. В.,

старший викладач кафедри історії держави та права зарубіжних країн НАВС, кандидат юридичних наук

ІСТОРИЧНИЙ СПОСІБ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Постійний розвиток суспільства та соціальних відносин вимагає від кожної держави створення нових досконалих механізмів захисту прав і свобод людини, адже на теперішній час увагу світового співтовариства, міжнародних і національних урядових і неурядових організацій сконцентровано на проблемі належного забезпечення та захисту прав і свобод особи.

У цьому контексті прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) 4 листопада 1950 р. стало революційною подією в міжнародному праві, оскільки вона не лише визначила певний перелік прав і свобод особи, як це зроблено в Загальній декларації прав

людини 1948 р., але й передбачила створення спеціальної установи, яка отримала повноваження здійснювати судовий контроль за дотриманням її положень і розглядати позови приватних осіб проти держав.

Відповідно до Закону України „Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції” від 17 липня 1997 р. ЄКПЛ є частиною національного законодавства. У зв'язку з цим юрисдикція Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) уже понад 15 років поширюється на спори громадян України з державою. У свою чергу ЄСПЛ у розумінні норми, закріпленої в ч. 4 ст. 55 Конституції України, є міжнародною судовою установою, за захистом прав і свобод до якої може звертатися кожна людина, яка використала в Україні всі гарантовані вітчизняним законодавством засоби правового захисту [1, с. 33]. Як стверджує П.М. Рабинович, практика ЄСПЛ із застосування норм ЄКПЛ за своєю інтелектуальною природою є соціально-пізнавальною діяльністю. Об'єкт останньої становлять відображені в ЄКПЛ соціально-природні права людини, а її предмет – порушення (чи, навпаки, непорушення) цих прав діями держави-відповідача [2, с.4 – 5].

Водночас, принципи інтерпретації ЄКПЛ не лише визначають основні засади інтерпретації її норм, але й впливають на вибір ЄСПЛ способів тлумачення, які слід застосовувати в кожному конкретному випадку.

В юридичній науці під способами тлумачення пропонується розуміти об'єднані за певними підставами та наявністю спільних ознак у відносно відокремлену сукупність прийоми і правила пізнання, необхідні суб'єкту тлумачення для з'ясування дійсного змісту норм права. Способи тлумачення відіграють істотне значення для забезпечення якості інтерпретаційної діяльності, оскільки являють собою систему прийомів, уміле використання яких сприяє правильному пізнанню як букви, так і духу права. Серед низки способів тлумачення норм права виокремлюють історичний.

В енциклопедичній юридичній літературі зазначається, що історичний спосіб тлумачення – це встановлення дійсного змісту правової норми шляхом аналізу історичних умов її розробки та прийняття. У процесі історичного тлумачення інтерпретатор спирається на знання конкретно-історичних обставин і причин, що зумовили ухвалення акта, який тлумачиться [3, с. 732].

У загальному плані історичний спосіб тлумачення найчастіше використовується у випадках, коли в період між часом видання норми права та часом її тлумачення в суспільстві або в урегульованих нормою відносинах відбулися суттєві зміни. У всіх інших випадках конкретно-історичні умови видання певної норми права не мають такого великого значення [4, с. 35].

Прикладом намагання ЄСПЛ встановити справжні наміри Договірних Держав у період прийняття ЄКПЛ є справа „Джеймс та інші проти Сполученого Королівства” (1986 р.). Аргументуючи свою позицію, заявники, які скаржилися на порушення їхнього права на власність, стверджували, що посилання у другому реченні ст. 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ на „загальні принципи міжнародного права” означає, що вимога негайної, адекватної та реальної компенсації за експропріацію майна іноземців, згідно з міжнародним правом, стосується також громадян країни. Однак ЄСПЛ не погодився з позицією заявників, оскільки вона не відповідає намірам, які мали держави-

учасниці (насамперед Великобританія) під час підписання Першого Протоколу.

До такого висновку ЄСПЛ дійшов після того, як звернувся до матеріалів з підготовки ЄКПЛ „Travaux preparatoires” („Підготовчі документи”) як додаткового засобу тлумачення відповідно до ст. 32 Віденської конвенції про право міжнародних договорів. Як зазначено в рішенні ЄСПЛ, при вивченні цих матеріалів виявилось, що пряме посилання на право компенсації, яке містилося в попередніх проєктах ст. 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ, було вилучено, передусім у зв’язку з протидією Сполученого Королівства та інших держав. Посилання на загальні принципи міжнародного права було згодом включене і стало предметом кількох заяв про те, що ці принципи захищають лише іноземців. Окрім того, в резолюції (52) I від 19 березня 1952 р., якою Комітет міністрів ухвалив текст Протоколу № 1 і „відкрив” його для підписання, було прямо зазначено, що „у ст. 1 Протоколу № 1 загальні принципи міжнародного права, в їхній теперішній конотації, означають зобов’язання сплачувати особам, які не є громадянами держави, компенсацію у випадках експропріації”. Таким чином, на думку ЄСПЛ, ця резолюція, беручи до уваги всю історію переговорів, має розглядатися як очевидне свідчення того, що посилання на загальні принципи міжнародного права було включено не для застосування його до громадян певної держави. Зрештою ЄСПЛ зробив висновок, що матеріали „Travaux preparatoires” не містять підтвердження стосовно тлумачення, на якому наполягали заявники [5, с.177].

Варто зазначити, що ЄСПЛ застосовує історичний спосіб тлумачення норм права ЄКПЛ не лише в ході статичної правоінтерпретаційної діяльності. Нерідко цей спосіб тлумачення використовується під час динамічної інтерпретації, як наприклад у справах „Маркс проти Бельгії” (1979 р.) та „Янг, Джимес, і Вебстер проти Сполученого Королівства” (1986 р.). У такому випадку ЄСПЛ доводить, що норми, які тлумачаться, вже не відповідають загальноновизнаним стандартам у сфері прав людини, а зміст деяких термінів, що використовуються в тексті ЄКПЛ, із часом істотно змінився.

Разом з тим, в окремих випадках застосування історичного способу тлумачення не дає змогу ЄСПЛ знайти аргументи на користь того чи іншого варіанту інтерпретації відповідної норми права. Приміром, у справі „Пакеллі проти Німеччини” (1983 р.) звернення до „Travaux preparatoires” не допомогло ЄСПЛ встановити причини існування лінгвістичних відмінностей між англійським і французьким текстами ст. 6 ЄКПЛ [5, с.178].

Отже, в ході правоінтерпретаційної діяльності ЄСПЛ використовує історичний спосіб тлумачення, який дозволяє визначити ступінь відповідності норм права ЄКПЛ об’єктивним умовам та обставинам їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Константи́й О. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України / О. В. Константи́й // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 1. – С. 33 – 36.
2. Рабінович П. Діалектичний підхід у практиці Європейського суду з прав людини / П. Рабінович // Юридична Україна. – 2012. – № 5. – С. 4 – 11.

3. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 2 : Д – Й. – 1999. – 744 с.
4. Кривицький Ю. В. Історичний спосіб тлумачення норм права: загальнотеоретичний аспект / Ю. В. Кривицький // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 1. – С. 32 – 36.
5. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / [М. В. Мазур, С. Р. Тагієв, А. С. Беніцький та ін.] ; від ред. В. М. Карпунов. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. – 600 с.

Іваненко О. В.,

заступник начальника НМЦ НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

ЯКІСТЬ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах сьогодення необхідність дослідження проблем якості юридичної освіти набуває дедалі більшої актуальності, що зумовлено наступними об'єктивними факторами, серед яких виділяються такі: стрімкий розвиток соціально-економічної та правової сферах суспільного життя, що вимагають від системи юридичної освіти ефективного реагування на виклики часу; безпрецедентне збільшення кількості юридичних вузів та факультетів, які негативно впливають на якість професійної підготовки фахівців юридичного профілю; стрімке зниження загальнокультурного рівня абітурієнтів, що вимагає змістовного перегляду вимог до змісту та методики викладання навчального матеріалу у закладах вищої юридичної освіти; дефіцит юристів, здатних ефективно працювати у динамічних умовах ринкової економіки при занадто великій численності фахівців, підготовлених за традиційними освітніми лекалами; диверсифікація юридичної освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура, докторантура), що зумовлює необхідність виконання завдань щодо забезпечення відповідної якості на кожному з цих рівнів; недостатній рівень педагогічної майстерності науково - педагогічного складу переважної більшості юридичних закладів вищої освіти; нестійкий попит на юристів з боку державного та недержавного секторів економіки, посилення конкуренції на ринку праці випускників юридичних ВНЗ, кількість яких не здатна вирішити проблему заповнення дефіциту якості; критично низький рівень фінансування юридичних ВНЗ [1].

Якість юридичної освіти є категорією соціальної якості та визначається як адекватність (відповідність) системи юридичної освіти актуальним потребам соціуму та особистості, яка отримує таку освіту. Рівень якості освіти як результат освітнього процесу в інтегральній формі проявляється у рівні професійної компетентності юриста, тобто професійних знаннях, уміннях та навичках, інтелектуальному, моральному та фізичному розвитку, який отримують випускники ВНЗ у відповідності із освітніми цілями [2]. Якість навчання оцінюється за такими показниками, як повнота, системність, глибина, дієвість, міцність засвоєного навчаються змісту юридичної освіти. Показниками високої якості юридичної освіти є професійне критичне